

ДОСЛІДЖЕННЯ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ СВІТОВОЇ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

ПОГАСІЙ С. С.

кандидат економічних наук

Харків

Напрямами енергетичної політики і актуальність її повсякденної реалізації диктуються перш за все процесами на світових ринках енергоносіїв. На сьогоднішній день питання забезпечення енергоносіями провідних промислових країн вже не є чисто економічними це викликано системною світовою кризою, глобальними трансформаціями, подіями в політичній, економічній і фінансовій сферах.

Попереджуючи реакцію системи держави впроваджують практику компенсаторних і попереджуючих політичних дій на економічні механізми, що є джерелом політичних проблем.

Проблеми функціонування та прогнозування розвитку світової енергетичної політики перебувають в сфері наукових інтересів багатьох вчених, а саме: Дж. Аррігі, А. Ларуша, М. Хазіна, А. Бадалян, В. Криворотова, А. Айвазова Е. Гурвича та інших.

У більшості попередніх наукових досліджень, на нашу думку, недостатньо уваги приділено розробці моделей стратегії розвитку енергетичної політики з точки зору впливу політичних зовнішніх чинників. Політичне прогнозування повинне враховувати прогнози економічної кон'юнктури. Найбільш поширеними методами прогнозування є використання багатофакторних моделей, але алгоритм їх розрахунку робить це завдання вельми трудомістким, причому досягти ефективності, адекватної витраченим зусиллям, при такому підході не вдається.

Метою статті є визначення та обґрунтування стратегічних орієнтирів розвитку енергетичної політики в період зміни сучасної економічної парадигми та зміни технологічного укладу за допомогою методу сценаріїв.

Глобальні структурні зміни на світових ринках показують нам, що світова економіка розвивається не лінійно, а дискретно, циклічно або хвилеподібно.

Економічна зумовленість енергетичної політики примушує при побудові прогнозів звертатися до пошуку математичних моделей, що мають якнайкращі прогностичні властивості.

Прогнозування на основі методу сценаріїв полягає в розширенні методичної бази комплексних прогнозів, що використовують об'єктивні кількісні оцінки компактних економіко-математичних моделей і суб'єктивні якісні оцінки експертів.

Даний підхід дозволяє включати в методологічну базу побудови прогнозу різнопланові міждисциплінарні методи.

Фактичні ціни на енергоресурси останніми роками не співпадали з прогнозами, що використалися при підготовці бюджетів. У результаті основні макроекономічні показники істотно відхилялися від їх очікуваних значень через принципову невизначеність чинників зовнішнього середовища (спекулятивні та політичні дії)» [1].

Для нівеляції задекларованих проблем пропонується аналізувати кон'юнктуру ринку через прогноз поведінки чинників, що її визначають.

Як основний показник, що впливає на енергетичну політику, пропонується розглядати ринок нафти. Згідно з теорією системних циклів накопичення капіталу Дж. Аррігі та теорії техніко-економічних ценозів Л. Бадалян і В. Криворотова, «шостий ценоз» (рис. 1) виник на основі масового конвеєрного виробництва і двигуна внутрішнього згорання. Основним ресурсом є нафта, яка використовується в транспорті і як джерело енергії [2].

Тому як чинники, що визначають світову ціну нафти, розглядаються світовий попит і світова пропозиція нафти.

Перший з чинників – світова пропозиція нафти – характеризуються здобиччю і запасами. Оцінки запасів стосуються можливих термінів їх вичерпання. Чинник зниження пропозиції, пов'язаної з вичерпаністю запасів, істотної ролі в механізмі поточного ціноутворення реально не відіграє. Про це свідчить кореляційний аналіз динаміки ціни [3] і пропозиції.

Крім того, зазвичай непоміченим залишається той факт, що навіть в кризові роки ринок отримував нафти стільки, скільки йому вимагалось [4].

Аналіз динаміки попиту показує присутність в ньому тренда і коливань відносно його (рис. 2).

Ці коливання невеликі за амплітудою та непередбачувані за напрямом, тому поясненнями значних цінових стрибків виступають саме ці коливання [5]. Вони є віддзеркаленням впливів, які через попит визначають поточну кон'юнктуру на ринку нафти.

Аналіз показав, що з двох класичних чинників можна залишити один головний макроекономічний чинник – світовий попит. З коливань попиту щодо тренда можна виділити циклічну закономірність і описати її математичною моделлю [5].

На користь обґрунтованості моделі говорить її схожість з відомими циклами Жюгляра, Кондратьєва, Кузнеца і короткостроковими – Китчина [6].

У 2007 – 2008 рр. знову всі чотири економічні цикли увійшли до фази падіння, коли в циклах одночасно були пройдені верхні пікові точки розвитку, і почалася фаза спаду.

У 2008 р. світова економіка увійшла в понижуючу хвилю шостого К-циклу, у процесі якої відбудеться формування нового, шостого технологічного устрою.

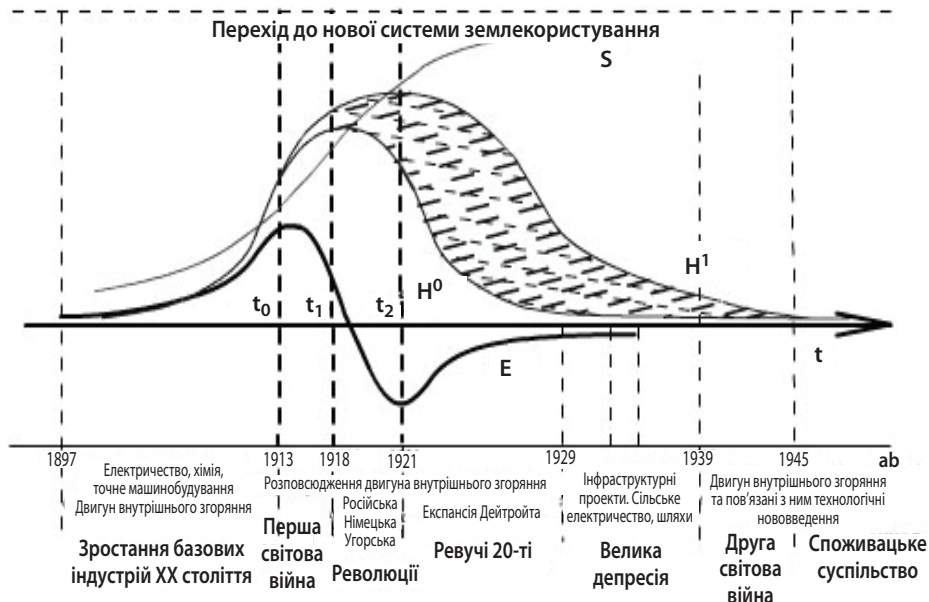

Рис. 1. Життєвий цикл «Шостого століття» [2]

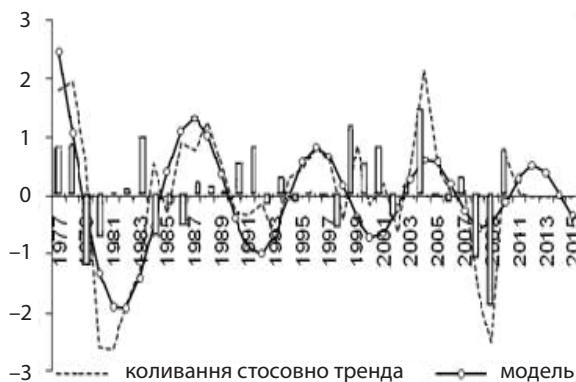

Рис. 2. Модельні і фактичні значення змін світового попиту і різниці між ними (млн барелів в добу) [5]

Короткочасний підйом у циклі Китчина, в якому знаходилася світова економіка в 2010 – 2011 рр., за рахунок державних програм фінансування попиту в розвинених країнах є передчасним, оскільки після підйому почнеться нове падіння в 3 – 5-річному циклі. Депресія в циклі Кузнеця триватиме до 2018 – 2019 рр., коли в циклі Жюгляра вже почнеться нова фаза кризи. У К-циклі понижувальна хвиля завершиться не раніше 2018 – 2020 рр., коли буде сформований новий технологічний устрій [1].

Модельні значення трактуватимемо як економічно визначені, а відхилення щодо моделі – як породжені не-економічними причинами. Пропонована модель «затухаючого косинуса» (див. рис. 2) добре описує динаміку і дозволяє виділити близьку до нормальної залишкову компоненту. Її випадковий характер указує на достовірність моделі і підкреслює проблему використання її для завдань прогнозування. Це пов'язано з часткою дисперсії, яку описує циклічна модель.

Величина середньоквадратичного відхилення знаходиться на рівні середньої амплітуди модельних коливань, а значить, нехтувати вторинними відхиленнями, що залишилися від моделі, не можна, адже деякі з них мають значення навіть більші, ніж значення моделі. Саме

ці відхилення можуть указувати на «втручання» політичних дій (див. рис. 2).

Аналіз історичного зіставлення залишків моделі з політичними процесами в розглянутих інтервалах часу показав наявність між ними статистичної відповідності [7].

Імовірнісний характер зв'язку вказує на необхідність розгляду широкого економіко-політичного контексту. Можна припускати, що здатність штучно продукувати подібні обу-

рення може в такий спосіб вирішити задачу зміни світової фінансової системи, заснованої на доларі США як віртуальній грошовій одиниці.

ВИСНОВКИ

Якісне реформування фінансової системи може початися після становлення нової енергетичної парадигми, тобто, усвідомивши всю практичну значущість енергії, її універсальність і подільність, світова економічна спільнота може перейти до нової глобальної розрахункової системи, де міжнародна розрахункова одиниця буде містити енергетичний еквівалент. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Гурвич Е. Бюджетная и монетарная политика в условиях нестабильной внешней конъюнктуры / Е. Гурвич // Вопросы экономики. – 2006. – № 3. – С. 6.
2. Айвазов А. Периодическая система мирового капиталистического развития [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.business-gazeta.ru/article/50466/>
3. Средняя мировая цена на сырую нефть для импортеров по Monthly Energy Review // Energy Information Administration. // [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.eia.doe.gov/emeu/mer/prices.html>
4. Щелкачев В. Н. Отечественная и мировая нефтестроительство – история развития, современное состояние и прогнозы / В. Н. Щелкачев. – Москва–Ижевск : Институт компьютерных исследований, 2002.
5. Петров В. В. Поведение цен на мировом рынке нефти. Стратегические тренды, биржевые игры, макросценарии / В. В. Петров, В. Ф. Артюшкин. – М. : ФАЗИС, 2004.
6. Шумпетер Й. Теория экономического развития / Й. Шумпетер. – М. : Прогресс, 1982.
7. Артюшкин В. Ф. Региональные конфликты и процесс ценообразования на мировом рынке нефти / В. Ф. Артюшкин // Полис. – 2007. – № 5.
8. Киловатт-час – мировая валюта будущего? [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.battery-industry.ru/?p=4896>